

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БИЗНЕС ЗАҢДАРЫ МЕН ҚҰҚЫҚТЫҚ ОРТА

Еуропалық Одақта бизнес жүргізу

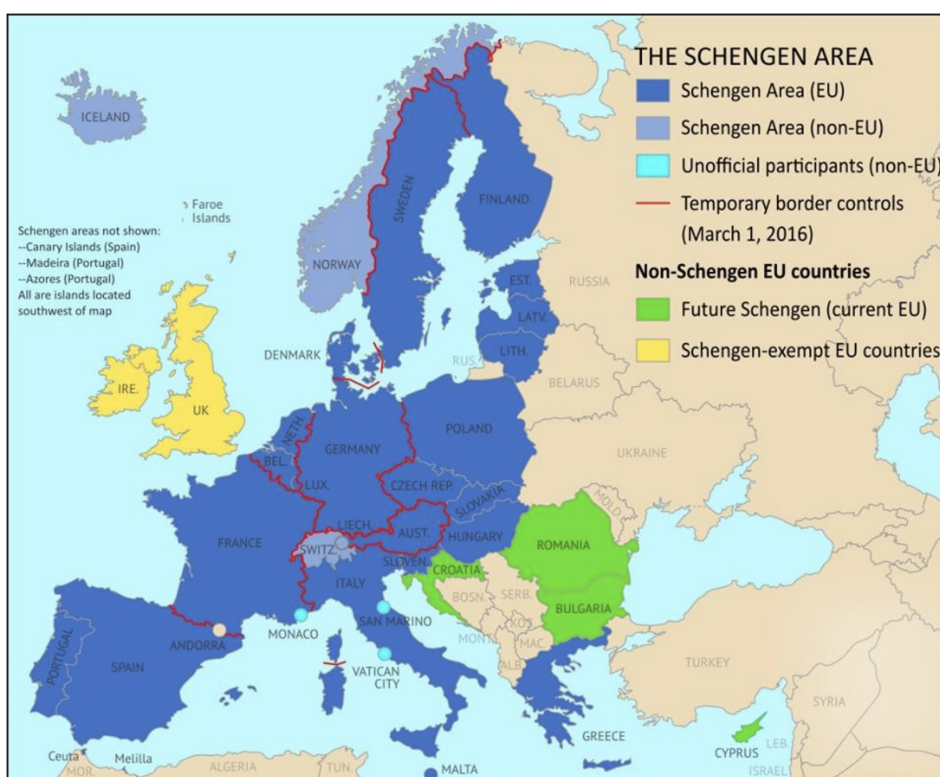

Дәрістің жоспары:

1. ЕО және оның мекемелері;
2. ЕО эволюциясы;
3. Кеңес, Парламент және ЕО соты.

1. Еуропалық Одақ (ЕО) жалпы саны 508 миллион адам тұратын 28 мемлекеттен тұрады. Географиялық жағынан ол Батыс Еуропа, соның ішінде Ұлыбритания мен Ирландияны қамтиды; Орталық Еуропа, соның ішінде Германия мен Польша; Шығыс Еуропа, Балтық елдері, Венгрия, Румыния және Болгария, сондай-ақ Скандинавия елдері Дания, Финляндия және Швеция. Хорватия 2013 жылы ЕО-ның 28-ші мүшесі болды.

Еуропалық Одақтың картасы

ЕО тұтастай алғанда, АҚШ және Қытаймен қатар әлемдегі үш ірі сауда күштерінің бірі болып табылады. Алайда жан басына шаққандағы ЖІӨ-нің талдауы бойынша әңгіме біршама ерекшеленеді. Халықаралық валюта қоры (ХВҚ) адам басына шаққандағы АҚШ ЖІӨ-нің 54,600 АҚШ долларын, ЕО-ның 35,6 мың АҚШ долларын, ал Қытай халқының жан басына шаққандағы ЖІӨ – 7,5 мың доллардан 12,8 мың долларға дейін. Еуроаймақтың елдерінде жан басына шаққандағы ЖІӨ – 35,900 \$ құрайды. Еуропалық Одақ елдерінің бірінде адам басына шаққандағы ең жоғары ЖІӨ, оның ішінде Австрия – 46,400 \$, Германия – 46,000 \$, Дания – 44,400 \$, Франция – 40,400 \$, Біріккен Корольдік – 39,500 \$. Ішкі жан басына шаққандағы ЖІӨ Ирландия мен Нидерландыдан Еуропалық Одақ үшін 49,200 \$ және 47,400 \$, Болгария үшін 17,900 \$ және Румыния үшін 19 700 АҚШ доллары.

Еуропалық Одақтағы байлықтың үлкен сәйкессіздігіне қарамастан, тұтастай алғанда ол ірі экономикалық ойыншыға айналды.

Рим келісімшартында қазіргі уақытта ЕО-ға жіберілуін жалғастыратын «Төрт еркіндік» белгіленді:

«Төрт еркіндік»:

- a) тауарлардың еркін қозғалысы;
- b) адамдардың еркін қозғалысы;
- c) қызметтердің еркін қозғалысы;
- г) капиталдың еркін қозғалысы.

Жалпы қағидалары:

- 1) адамның негізгі құқықтары;
- 2) субсидиарлық;
- 3) пропорционалдық;
- 4) заңды күтімділік;
- 5) кемсітпеу;
- 6) заңдардың заңдылығы мен анықтылығы.

Алғашқы үш қағида осы дәрісте кейінірек талқыланады. Осы қағидаттарға кірісу үшін: «ЕО қағидаларының түйіндемесіне» назар аударыңыз.

ЕО қағидаларының түйіндемесі

Төрт еркіндік

ЕО-ның мақсаты – адамдардың, тауарлардың, қызметтердің және капиталдың еркін қозғалысын қамтамасыз ету.

Субсидиарлық

ЕО тек ұсынылған іс-әрекетке мүше-мемлекет тарапынан дербес қол жеткізе алмаса ғана әрекет етеді.

Пропорционалдық

ЕО заңнамасы Еуроодақтың белгіленген мақсаттарына қол жеткізуден әріге қажет емес.

Заңды күту

Жаңа заң бұрынғы әрекеттерді жазалауға жол бермейді. Заң ескірген заңдарды қабылдауға тыйым салады.

Кемсітуге жол бермеу

ЕО мемлекеттері өздерінің қабілеттеріне сәйкес келмейтін сипаттамалар негізінде жеке тұлғаларға қатысты еркін түрде кемсітуге жол бермейді.

Заңдылық және құқықтық айқындау

Заңдар заңгердің көмегіне жүгінумен есті адамға түсінікті, ашық және айқын болуы керек.

Заңды күтулердің қағидаты АҚШ-тың Конституциясында бұрынғы фактілерге тыйым салу деп аталатын ретроактивті заңдарды қабылдауға тыйым салады. Кемсітпеу принципі азаматтық құқықтарды сақтауға қатысты. Амстердам келісімінің 13-ші бабында ЕО Кеңесі секс, нәсілдік немесе этникалық шығу тегіне, дініне немесе нанымына, мүгедектігіне, жасына немесе жыныстық бағдарға негізделген кемсітуге қарсы күрес бойынша тиісті шараларды қабылдауға рұқсат береді. Кеңестің 76/207 директивасы, Теңестіре қарау туралы директива, мүше мемлекеттерді өздерінің ұлттық заңдарына ерлер мен әйелдерді еңбекке теңестіре қарау принципін енгізуді міндеттейді.

2. ЕО құру – Екінші дүниежүзілік соғыстың аяғында басталған ұзақ тарихи үдерістің шарықтау шегі. Еуропалық Одақ Еуропа көмір және болат қауымдастығымен (ЕССС) құрылған 1952 жылғы Париж келісімінен басталатын бірқатар келісімшарттардың бір бөлігі ретінде салынған.

Келесі маңызды қадам 1957 жылы Рим шартында (Еуропалық Одақтың жұмыс істеу туралы шартын қайта атады) немесе Еуропалық экономикалық қоғамдастыққа (ЕЭК) ортақ нарық құру болды. ЕЭК-тың алғашқы мүшелері Бельгия, Франция, Италия, Люксембург, Нидерланды және Батыс Германия болды (1973 жылы қосылған Дания, Ирландия және Біріккен Корольдік).

Жоғарыда айтылғандай, Рим шарты ортақ нарық (тегін тауарлар қозғалысы, адам, қызметтер мен капитал) құру үшін қажетті төрт бостандықтан құрылды. 1992 Маастрихт Шарт ресми түрде «Еуропалық одақ туралы шарт» саяси одағы мен Еуропалық Қоғамдастық (ЕО) құрудан экономикалық одақ өзгеру процесін бастады. ЕО-ның мақсаты ортақ нарығын қорғау үшін, сондай-ақ қылмыстық істер бойынша полицияға және сот ынтымақтастықты көтермелеу және ортақ шетелдік дамыту ғана емес, және қауіпсіздік саясаты. Амстердам шартында 1997 жылы Біріккен корольдіктер мен Ирландияны қоспағанда, бүкіл ЕО арқылы визасыз сапар шегуге мүмкіндік беретін физикалық шекара таратылып, Шенген келісім қабылданды.

Лиссабон шарты экономикалық және квази-саяси бірлікті (ЕО) үкіметтің дербес құрылымымен толыққанды саяси одаққа айналдырғандықтан, ең маңызды құжат болып табылады. Шарттың негізгі мақсаты ЕО өкілеттіктері мен шектемелеріне қатысты бірқатар реформаларды енгізу болып табылады. Ол сондай-ақ ЕО Жарғысына негізгі құқықтарды енгізді.

Келісімшарттың негізгі баптары:

2-ші бап, ЕО құндылықтары: ЕО адамдық қадір-қасиетке, еркіндікке, демократияға, теңдікке, заңның үстемдігіне және адам құқықтарын құрметтеуге, соның ішінде аз топтарға жататын адамдардың құқықтарын құрметтеу құндылықтарына негізделген. Бұл құндылықтар мүше мемлекеттерге плюрализм, кемсітпеушілік, төзімділік, әділеттілік, ынтымақтастық және ерлер мен әйелдердің теңдігі басым болып келетіндей ортақ болып табылады.

3-ші бап, Адамдардың еркін қозғалысы: ЕО өз азаматтарына ішкі шекараларсыз еркіндікті, қауіпсіздік пен әділдікті ұсынады, онда адамдар еркін жүріп-тұруы, сыртқы шекара бақылауы, баспана, иммиграция мен қылмыстың алдын-алу және бақылау үшін тиісті шаралармен бірге беріледі.

5-ші бап, ЕО-ның өкілеттіктері (құзыреттілік): қаражат бөлу қағидасына сәйкес, ЕО өзінде көрсетілген мақсаттарға қол жеткізу үшін оған мүше мемлекеттердің оған берілген құзыретіне ғана әрекет етеді. ЕО-қа Келісімдермен берілмеген құзыреттер мүше мемлекеттерге тиесілі болып қала береді.

Бұл үш бап ЕО-ның үш маңызды қағидасын растайды. 2-ші бап ЕО-ның негізгі (конституциялық) құндылықтары ретіндегі Негізгі құқықтардың Хартиясында көзделген құқықтарды қайталайды. Бұл америкалық Билл атқаратын функцияға ұқсайды.

3-ші бап халықтың еркін қозғалысын саяси одақтың негізгі қағидаты ретінде қарастырады.

5-ші бап ЕО-ның Шарттары тікелей берілмеген заңдардың барлық салалары бойынша жеке елдердің егемендігін сақтайтындығын көрсетеді. Бұл АҚШ Конституциясына сәйкес «мемлекеттердің құқықтары» доктринасы деп аталатын нақтырақ нұсқасы.

3. ЕО үкіметін құрайтын төрт негізгі институт бар: Кеңес, Комиссия, Парламент және Еуропалық сот (ЕСJ).

ЕО Кеңесі Одақ үшін кең саяси қағидаттарды белгілейді. Қазіргі уақытта Мүше мемлекеттердің басшылары Комиссия Төрағасымен жылына төрт рет кездеседі. Комиссия ЕО агенттіктерінің ағымдағы басшылығына жауапты тағайындалған бюрократтардың органы болып табылады, жаңа заңдар әзірлейді және ЕО-на толықтай қолдау көрсетуге міндетті. Парламент Кеңеспен бірге екі заңнамалық органдардың бірі болып табылады және оны тікелей еуропалық халық сайлайды.

Еуропалық сот – «Жоғарғы сот» ЕО заңнамасын дұрыс түсіндіру және енгізу арқылы ЕО келісімшарттарын қамтамасыз ету ретінде қарастырылады. Еуропалық Одақ Кеңесі, Министрлер Кеңесі немесе Кеңес деп аталатын, тақырыпқа байланысты мүше мемлекеттердің дауысы болады. Кеңесте қандай министрдің қатысқаны талқыланатын мәселеге байланысты. Мысалы, мәселе қаржыландыруға қатысты болса, Кеңес тиісті елдердің 28 қаржы министрлерінен тұрады.

Кеңестің негізгі бес рөлі бар:

- 1) парламентпен бірлесіп заңдарды қабылдайды;
- 2) ЕО экономикалық саясатын белгілейді;
- 3) қауіпсіздік және сыртқы қатынастар саясатын жүзеге асырады;
- 4) полициялық және сот мәселелерін үйлестіреді;
- 5) парламентке бюджетті береді.

Еуропалық Кеңесті 28 мүше-мемлекеттер басқарады, олардың әрқайсысын мүше мемлекет тағайындайды. Комиссия бес мыңға жуық мемлекеттік қызметкер жұмыс істейтін бюрократиялық мекеме болып табылады. Комиссия Кеңес пен Парламент қарайтын заңдарды зерттейді, әзірлейді және ұсынады. ЕО комиссиясы Брюссельде, Бельгия мен Люксембургте орналасқан. Комиссия мемлекеттік басқарудың түрлі салаларына жауапты департаменттерден тұрады. АҚШ үкіметінің аналогы қазынашылық бөлімдер, сауда, қорғаныс, көлік және басқалар секілді департаменттер болады, олардың әрқайсысын Мемлекеттік хатшы сияқты Хатшы басқарады. Мысалы, IV басқарма бәсекелестікті бақылауға жауап береді (монополияға қарсы заң). Осылайша, егер шетелдік компания Еуропалық Одақта орналасқан компанияны біріктіруді немесе сатып алғысы келсе, егер бұл екі компанияның жиынтық нарықтық үлесі белгілі бір пайыздық көрсеткіштен асып кетсе, бұл Дирекциямен келісу керек.

ЕО-да бизнесте айналысатын шетелдік компаниялардың басқа да маңызды міндеттері: Сауда; Салық салу және Кеден одағы; Қозғалыс пен көлік; Денсаулық пен тұтынушылар; Қоршаған орта; жұмыспен қамту, әлеуметтік мәселелер және т.б. Парламент ЕО-ның тікелей сайланған жалғыз институты болып табылады. Еуропалық Парламенттің 751 мүшесі бір мезгілде сайланады, ал келесі сайлауға 2019–2024 жылдар аралағы, яғни бес жыл бойы қатысады. Олар Брюссельде, Люксембургте және Францияның Страсбург қаласында әр түрлі уақытта кездеседі.

Лиссабон шарты Парламент заң шығарушы және Кеңеспен бірге бірлескен шешім немесе «қарапайым заңнамалық процедура» деп аталатын аумақтардың санын едәуір кеңейтті. Сотта Еуропалық Одақ келісімшарттарын түсіндіру және қолдану, сондай-ақ осы ЕО келісімдері бойынша қабылданған заңдар Мүше мемлекеттермен берілген құзыреттердің шегінен асып кетпеді бақылайды. ЕСJ ЕО-ның ең жоғарғы сот органы болып табылады. Оның юрисдикциясы ЕО заңдарының заңдылығын және оны түсіндіруді қамтиды.

Лиссабон шартында Бас сот деп аталатын (бұрынғы Ассамблея соты ретінде белгілі) төменгі сот құрылды және Еуропалық соттың жұмыс жүктемесін өзіне алды. Бас соттың шешімдері Еуропалық сотқа қарауға жатады. Айта кету керек, Адам құқықтары жөніндегі Еуропалық сот (ЕСПЧ) Еуропалық сот емес. Бұл Еуропалық Кеңес Адам құқықтары жөніндегі Еуропалық конвенция (ЕКПЧ) негізінде құрылған халықаралық сот. Еуропалық Кеңестің 47 мүше елі, Еуропалық Одақ және ЕО-ға мүше емес елдер бар, олардың барлығы дерлік ЕСПЧ қабылдаған. Бұған тек Беларусь, Қазақстан және Ватикан кірмейді.

ЕО кірмейтін, алайда ЕСПЧ қабылданған мемлекеттер: Ресей, Түркия және Украина.

Еуропалық соттың құзыреті

Еуропалық соттың бір қатар құзыреті бар, олардың ішінде:

- 1) ЕО заңнамасын сақтамайтын немесе жүзеге асырмайтын мүше мемлекеттерге қарсы, ЕО институттарымен қозғалған істер;
- 2) мүше-мемлекеттермен немесе жекелеген тұлғалармен ЕО институттарына өздерінің аталған өкілеттіктерін (құзыреттерін) асыра пайдаланғанына қарсы қозғалған істер;
- 3) ЕО заңнамасын дұрыс қолданбағаны үшін мүше-мемлекеттерге қарсы жеке тұлғалармен қозғалған істер;
- 4) бір мүше-мемлекетпен басқа мүше-мемлекетке қарсы қозғалған істер;
- 5) Ортақ сотта шағымданған істер;
- 6) ЕО заңдарының мағынасын талқылау үшін ұлттық соттардың жолдамалары.

Юрисдикция үшін алғашқы бес негіз – бұл Еуропалық сотқа енгізлетін тікелей әрекет болып табылады.

Еуропалық Орталық Банкі (ЕОБ) 30 маусым, 1988 құрылған және Франкфуртте, Германияда орналасқан. Бұл Еуропа үшін орталық банкі болып табылады және Еуроаймақта ақша-кредит саясаты үшін жауапты болып табылады. Оның негізгі жауапкершілігі – қаржылық тұрақтылығын және баға тұрақтылығын қамтамасыз ету болып табылады. ЕОБ барлық ЕО мүше елдерінің орталық банктеріне тиесілі. ЕОБ, Федералдық резерв банкі сияқты, басқа ЕО мекемелерінен тәуелсіз. Бұл ЕО-ның Еуропа Кеңесінің ЕО Кеңесі, Конгрестің бюджеттік басқармасына ұқсас комиссия, Парламент, Еуропалық сот және аудиторлар соты секілді жеті институтының бірі. 2008 жылғы қаржылық және егемен борыштық дағдарысқа дейін ЕОБ мүше-мемлекеттердің ақша-несие саясатын айтарлықтай реттеуге бағытталды. 2010 жылдан бастап қарыз дағдарысы ЕО мен ХВҚ-ны Кипр, Греция, Ирландия және Португалияға көмек көрсетуді талап етті. 2014 жылы Ирландия мен Португалия құтқару бағдарламасынан табысты түрде шығып кетті, бірақ Грецияда дағдарыс нашарлай берді және ЕОБ-ны евроны үнемдеуге көмектесу үшін өз өкілеттіктерін жүзеге асыруға мәжбүр етті. 2015 жылдың 30 маусымында қажетті реформаларды жүзеге асырудың кешіктірілуіне және экономикалық құлдыраудың нашарлауына байланысты Греция ХВҚ-ның қарыздары бойынша дефолтқа ұшыраған алғашқы дамыған ел болды. Бұл дағдарыс Грекияның экономикалық құлдырауына және оның еуроаймақтан шығарылуына қауіп төндірді. Бірде-бір ел Еуроаймақтан кетуге мәжбүр болған жоқ.

Дәрісте қолданылған материалдар келесі қайнаркөздерден алынған:

1. International Business Law and the Legal Environment, 3rd edition, Larry DiMatteo;
2. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/46/Member_States_of_the_European_Union_%28polar_stereographic_projection%29_RU.svg/390px-Member_States_of_the_European_Union_%28polar_stereographic_projection%29_RU.svg.png